

СУТНІСТЬ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОЇ КУЛЬТУРИ ПРАЦІ В ОСВІТНІЙ ГАЛУЗІ “ТЕХНОЛОГІЇ”

1. Бондаревская Е.В. Педагогическая культура как общественная и личная ценность // Педагогика. – 1999. – № 3. – С. 37 – 43.
2. Гриньова В.М. Формування педагогічної культури майбутнього вчителя (теоретичний та методичний аспекти). Дис. ...д-ра пед. наук. – Харків, 2000. – 422 с.
3. Исаев И.Ф. Теория и практика формирования профессионально-педагогической культуры преподавателя высшей школы. – М. – Белгород, 1993. – 219 с.
4. Маркова А.К. Психология профессионализма. – М., 1996. – 308 с.
5. Пальшкова І.О. Вивчення проблеми формування професійно-педагогічної культури майбутніх вчителів початкової школи.// Збірник наукових праць. – Кривий Ріг, 2006. – №15. – С. 292 – 297.
6. Сластенин В.А. Формирование личности учителя в процессе его профессиональной подготовки. – М., 1977. – 217 с.
7. Сластенин В.А., Шутенко А.И. Профессиональное самосознание учителя // Magister. – 1995. – № 3. – С. 52 – 58.

Олег Авраменко, кандидат педагогічних наук, доцент

кафедри техніко-технологічних дисциплін
Уманського державного педагогічного університету
імені Павла Тичини

СУТНІСТЬ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОЇ КУЛЬТУРИ ПРАЦІ В ОСВІТНІЙ ГАЛУЗІ “ТЕХНОЛОГІЇ”

У статті науково обґрунтовано сутність та визначено елементи сільськогосподарської культури праці у системі трудової підготовки школярів сільської школи.

Постановка проблеми. Культура є найвищим надбанням і завоюванням людини. Це втілення краших її рис, творіння її розуму і рук. Будучи продуктом творчості багатьох поколінь людства, які створили невичерпне багатство матеріальних і духовних цінностей, культура, своєю чергою, стала важливим джерелом і рушійною силою розвитку творчих здібностей людини. Ці результати творчості за законами діалектичного зворотного зв'язку справляють величезний вплив на подальший розвиток творчих можливостей людини.

Кожна з наук, що вивчає питання культури, виходячи зі свого предмета дослідження, виявляє ті її сторони і відносини, що потрапляють у спектр розгляду даної галузі. Зростання ролі культури в житті суспільства, успіхи, досягнуті в науково-теоретичній думці багато в чому обумовили посилення уваги дослідників з різних галузей наук до дослідження і обґрунтування усіх структурних компонентів, які включає в себе поняття “культура”.

Як відомо, матеріальна і духовна культура мають складну структуру і включають в себе моральну, технологічну, інформаційну, культуру праці, економічну, культуру мови, культуру побуту, виробничу культуру, культуру харчування, музичну, емоційну, культуру мовлення, педагогічну, правову, графічну культуру, наукову, трудову, екологічну, художню, демократичну культуру та ін.

Вони не є існують як окремі види, а є взаємопов'язаними та взаємодоповнювальними.

Питання формування в учнів культури праці в сучасному динамічному суспільстві постає особливо актуально. Якісні зміни диктують необхідність підготовки творчо мислячих людей, які володіють нестандартними поглядами на життєві проблеми, навичками дослідницької роботи, здатних ефективно розв'язувати нові завдання і вимагають розвитку в сучасних школярів творчого потенціалу.

Аналіз останніх досліджень. В останні роки активізувалися дослідження проблем формування окремих сторін особистісної культури.

Так, формуванню естетичної культури присвячені роботи О.І. Баллера, Л.Н. Когана, М.Ф. Овсяннікова, В.О. Разумного та ін., формуванню культури пізнавальної діяльності (М.О. Данілов, В.Д. Земзюліна, М.И. Махмутов, Н.М. Мочалова, В.А. Оніщук та ін.), дидактичної культури (В.Й. Гриньов), правової культури (В.І. Владимірова, В.Ф. Дубровський), естетичної культури (С.Г. Мельничук), підприємницької культури (Р.Ф. Пустовіт), культури розумової праці (В.П. Кузовльов), культури професійної діяльності (С.Г. Шуравльов), педагогічної культури (В.М. Гриньова), культури педагогічної праці (В.В. Боднар), формування духовної культури, головним чином її естетичного та екологічного аспектів (Ф.І. Гончаров, В.В. Неверов, Д.Х. Хац-

СУТНІСТЬ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОЇ КУЛЬТУРИ ПРАЦІ В ОСВІТНІЙ ГАЛУЗІ “ТЕХНОЛОГІЇ”

кевич, Г.П. Якубанець та ін), формування інформаційної культури (С.Д. Каракозов, С.В. Партоленко, О.В. Плахотнік та ін.).

Виклад основного матеріалу. Для найбільш повного і глибокого вивчення та розуміння суті культури праці у системі трудової підготовки сільських школярів необхідно розкрити сутність самої системи трудової підготовки.

Трудова підготовка учнів з позицій системного підходу є компонентом (або підсистемою) більш складної системи – освітньо-виховної системи школи. Її зміст, в найпростішому виді, включає, з позицій системного підходу, такі елементи: основи наук, трудове навчання, суспільно корисну продуктивну працю, дитячу технічну творчість і сільськогосподарське дослідництво.

Теоретичну основу трудової підготовки сільських школярів складають основи наук: здійснення працівниками агросфери сільськогосподарської діяльності припускає наявність у них знань з біології, географії, хімії, фізики й інших наук. Трудове навчання спрямоване на засвоєння учнями системи знань про предмети, засоби і процеси праці, ознайомлення з основами сільськогосподарського виробництва, розвиток технічної творчості і сільськогосподарського дослідництва, формування трудової культури. У процесі трудового навчання школярі оволодівають загальнотрудовими та деякими спеціальними вміннями і навичками, що дає їм можливість брати участь у продуктивній праці. У процесі продуктивної праці школярі безпосередньо включаються у систему виробничих відносин, трудяться разом із працівниками сільського господарства, прилучаються до їх досвіду. Важливим елементом трудової підготовки школярів є суспільно корисна праця, що може здійснюватися в шкільних навчальних майстернях, у підсобних господарствах, на шкільних навчально-дослідних ділянках, фермерських господарствах.

У сучасних умовах, коли агротехнічна наука і практика не стоїть на місці, важливим завданням для всіх є не тільки підвищення загальнонаукових та спеціальних знань майбутніх трудівників сільського господарства, а й підвищення їх культурно-технічного рівня.

Повноправне місце у системі шкіл нової структури має зайняти школа сільськогосподарської орієнтації. Потреба в освітніх закладах такого типу очевидна: вони, з одного боку, ознайомлюють дітей з основами господарської діяльності на землі, з іншого – вводять дітей у непростий і такий необхідний для сучасності новий спосіб господарювання – фермерство. Водночас – це спосіб виживання школи в умовах економічної скрути.

Трудова підготовка школярів буде тим кращою, чим повніше вона відобразить зміни, які відбуваються в науці та виробництві, у сучасному динамічному суспільстві. Школа повинна готувати учнів так, щоб вони були здатними застосовувати свої знання на практиці, орієнтуватися у сучасному виробництві і швидко адаптуватися до його змін. Школа повинна формувати готовність і здатність культурно трудитись у сільськогосподарському виробництві.

Висвітлюючи у своїх творах проблему виховання молоді в умовах сільської школи, В.О. Сухомлинський як один із основоположних принципів трудової підготовки розглядав єдність загального розвитку особистості (фізичного, розумового, морального, естетичного) і культури праці. Він зазначав, що якою б досконалою не ставала техніка, якою б високого рівня не досягала технічна думка, шлях до вершин науки і культури праці буде йти через оволодіння азбукою техніки. Як без знання азбуки неможливо наблизитись до переднього краю науки, так без знань нескладних знарядь, приладів, механізмів неможливо оволодіти складною технікою і високою культурою праці [5, 336].

Головною перевагою сільської школи і є те, що вона розміщена у сільській місцевості, на лоні природи. Вона має можливість вести навчально-виховний процес у безпосередній близькості до природи і сільськогосподарської праці, забезпечує тісну єдність теоретичного і практичного навчання. Свіже повітря, навколишнє середовище створюють сприятливу можливість для виховання в учнів господарської ініціативи, творчості, самостійності, отримання ними трудових умінь та навичок.

Культура праці є однією із найважливіших передумов росту продуктивності у будь-якій галузі виробництва. Вона задає передумови для формування нового типу працівника, забезпечує всебічний розвиток здібностей людей, спонукає до набуття нових знань, підвищення свого культурно-технічного рівня. На цій основі відбувається процес злиття фізичної і розумової праці, підвищується свідомість трудівників. Культура праці, таким чином, безпосередньо впливає на весь зовнішній і внутрішній вигляд людини, сприяє всебічному розвитку особистості, виявленню ініціативи, колективізму, сприятливо впливає на всі сторони культурного життя.

Деякі автори розглядають культуру праці учнів як сукупність їхніх досягнень в освоєнні засобів праці і вміння використовувати їх для виробництва матеріальних благ. При цьому основними компонентами, які складають зміст культури праці, є:

СУТНІСТЬ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОЇ КУЛЬТУРИ ПРАЦІ В ОСВІТНІЙ ГАЛУЗІ “ТЕХНОЛОГІЇ”

спеціальні знання, уміння і навички; творче ставлення до праці; система норм і правил поведінки школярів між собою у процесі діяльності. Органічне поєднання між собою всіх цих компонентів, які перебувають в постійних взаємозв'язках, забезпечує цілісність процесу формування культури праці [3, 28].

Дещо інші елементи в поняття культури сільськогосподарської праці включив С. Журавель: знання, – як загальноосвітні, так і спеціальні (біологія сільськогосподарських рослин і тварин, а також знання техніки і технології, яка використовується при їх вирощуванні); вміння планувати свою трудову діяльність; організовувати передбачену за планом роботу і виконувати її; контролювати її якість; здатність працювати в колективі і для колективу; вміння аналізувати отримані результати і робити висновки [2, 11–12].

Необхідним елементом трудової підготовки є сільськогосподарське дослідництво. У процесі проведення дослідницької роботи у школярів формуються творче ставлення до праці, спостережливість, дисциплінованість, акуратність, інтерес до різних галузей сільськогосподарського виробництва, розвиваються загальнотрудові уміння з планування, організації сільськогосподарської праці.

Крім зазначених елементів, необхідно також включати й екологічний аспект системи трудової підготовки, який передбачає засвоєння учнями наукових знань про взаємозв'язок суспільства і природи, про цілісність природи, взаємозв'язок і взаємозалежність її основних компонентів, формування практичних умінь і навичок у сільськогосподарській діяльності природоохоронного характеру.

У розв'язанні питання про зміст і структуру культури сільськогосподарської праці, що виступають необхідними компонентами професійної майстерності усіх фахівців агротехнічного і тваринницького профілів, ми спиралися на дослідження Л.В. Загрекової, Е.А. Милеряна й ін. До таких умінь належать конструктивні, організаційно-технологічні й організаційно-контрольні.

Зміст і структура цих умінь характеризується специфічними особливостями, об'єктивно зумовленими закономірностями, що лежать в основі сільськогосподарського виробництва, його характері і засобів сільськогосподарської праці.

Першу групу сільськогосподарських умінь, що характеризують культуру праці, складають конструктивні уміння. Конструктивним умінням належить провідна роль у сільськогосподарській трудовій діяльності, тому що всякий трудовий процес у його цілісному розгорнутому і загальному

вигляді починається з постановки й усвідомлення мети, яка стоїть перед трудівником. Конструювання – це процес створення образу предмета праці, що підлягає виготовленню, він спершу виникає у свідомості людини, а потім виражається в схемах, кресленнях, моделях з метою використання його у виробництві (Е.А. Милерян).

Образ предмета праці, який планується виготовити, відіграє важливу роль регулятора трудової діяльності людини (Б.Г. Ананьев, Б.Ф. Ломов, А.В. Ярошевський і ін.). Формування конструктивних умінь вимагає визначених здібностей і особистісних якостей (належного розвитку образного, понятійного і наочного мислення), а також запасу політехнічних знань про принципи дії, властивості, закономірні зв'язки і відносини, якими визначається робота об'єктів конструювання [4, 105]. Ця особливість формування конструктивних умінь зумовлює їхню характерну ознаку як джерела й основи інтеграції у процесі трудової підготовки природничонаукових і технологічних знань, засвоєних учнями на уроках з природничих наук і трудового навчання з метою розкриття закономірностей функціонування предметів, що є результатами сільськогосподарської праці (плодів, насіння, коренеплодів культурних рослин, агроценозів тощо).

Друга група сільськогосподарських умінь та навичок культури праці – організаційно-технологічні – пов'язана з організацією і технологією сільськогосподарського виробництва. Вони виявляються у практичному застосуванні знарядь праці, виборі необхідних матеріалів, визначенні способів їхньої обробки, плануванні й організації виробничого процесу відповідно до заздалегідь поставленої мети праці. Користуючись цими уміннями, людина заздалегідь планує, програмує, організує хід технологічного процесу. Результати організаційно-технологічної діяльності об'єктивуються в операційно-технологічних картах, картах організації праці, планах та інших документах. Організаційно-технологічні уміння як один з компонентів змісту трудової підготовки є джерелом інтеграційних зв'язків: їхнє формування і функціонування припускає інтеграцію учнями знань, засвоєних на уроках основ наук, трудового навчання: а) про закономірності функціонування сільськогосподарської праці; б) про фізичні, хімічні, біологічні явища, про ґрунт й органи рослин (тварин) як специфічні засоби сільськогосподарського виробництва; в) про принципи дії й умови роботи ручних механізмів і сільськогосподарських машин; г) уміння застосовувати засвоєні знання при розробці технології вирощування культурних рослин.

СУТНІСТЬ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОЇ КУЛЬТУРИ ПРАЦІ В ОСВІТНІЙ ГАЛУЗІ “ТЕХНОЛОГІЇ”

Третя група – операційно-контрольні вміння та навички – застосовуються на завершальних етапах праці. Виділення цієї групи умінь зумовлене тим, що безпосередню участь у досягненні мети роботи вимагає наявності умінь виконувати виробничі операції, застосовуючи необхідні для одержання предмета (продукту) праці знаряддя, інструменти, матеріали. Операційно-контрольні вміння знаходять вираження у діях, спрямованих на керування виробничим процесом, пов'язаним зі зміною предмета праці, його виготовленням. Такими діями в сільськогосподарському виробництві є обробка ґрунту; підготовка насіння посадкового матеріалу до посіву і посадки; посів і посадка; відхід за посівами і посадкою; збір врожаю.

Аналіз особливостей формування і функціонування зазначених умінь у трудовій сільськогосподарській діяльності дає підставу зробити такий висновок: вміння та навички, які характеризують сільськогосподарську культуру праці як складова частина змісту трудової підготовки, є в цій системі джерелом інтегративних зв'язків, тому що їх формування й функціонування здійснюється на основі інтеграції знань про природничонаукові основи сільськогосподарського виробництва і сільськогосподарської трудової діяльності, умінь школярів застосовувати ці узагальнені знання при конструюванні предмета сільськогосподарської праці, розробці технології вирощування сільськогосподарських культур і домашніх тварин, при виконанні практичних трудових дій, спрямованих на керування сільськогосподарським виробничим процесом.

Аналізуючи різні підходи до визначення структури культури праці, можна зробити висновок про те, що дослідники, у більшості випадків, виділяють найбільш загальні елементи, що характеризують спільність науково-технічних основ виробництва незалежно від їхньої специфіки. Помітимо також, що елементи культури праці частково “перекриваються” один одним, і за певних умов можуть трансформуватися одні в інші, їм властива структурна близькість, загальна природа і спрямованість.

При визначенні шляхів формування в учнів даних елементів культури праці необхідно виходити зі спеціальної природи умінь. Е.А. Мілерян вважає свідомість і практичну дієвість навчання одним з головних принципів навчання. Для того, щоб учень опанував умінями, він повинен не тільки осмислити мету своєї діяльності, але і свідомо засвоїти вміння та навички практичного застосування наявних у нього знань [4].

Основними технологіями, що забезпечують

формування у сільських школярів культури праці є технології проблемного навчання і методів проєктів, оскільки вони орієнтовані на розвиток суб'єктної позиції учня, його самостійності, творчого мислення в процесі навчання, що відповідає центральній ідеї освіти – визнання учнем себе як людини, індивіда, особистості, як суб'єкта пізнання, спілкування і праці.

Сутність полягає в тому, щоб, пов'язуючи навчальну роботу школяра з практичною, доручати учням складання проєктів проведення дослідницької роботи, агротехнічних заходів і після експериментально-дослідної перевірки проєктів по-сильно виконувати їх. Проєкт інтегрує не тільки питання агрономії, біології, фізики, хімії, які стосуються цієї теми, а й об'єднує в одне ціле теоретичну, виробничу і суспільну роботу.

Питома вага і значення навичок при методі проєктів значно зростають. Найбільш важлива та обставина, що працюючи над проєктом, діти починають відчувати необхідність навичок для своєї роботи. Водночас вони проводять велику кількість різних розрахунків, обчислень, вимірів тощо. Необхідність усіх цих робіт очевидна. Більшою чи меншою мірою володіння навичками буде відображатися на темпах та якості роботи, звідси і зацікавленість самих дітей, щоб робота не гальмувалася поганими знаннями та навичками.

Проєкт і його виконання стосовно роботи сільських шкіл може складатися з таких етапів:

- постановка завдання; з'ясування головних питань, які підлягають здійсненню; розподілення роботи; аналіз стану, сільського господарства; виявлення основних недоліків у цій галузі; вивчення природних умов, явищ та законів природи, в яких будуть протікати процеси сільського господарства і під впливом яких складається саме той, а не інший результат;

- складання плану (визначення необхідних заходів зі здійснення проєкту; які удосконалення можна провести у даній галузі господарства, з'ясування їх суті, пояснення їх з наукової точки зору, намітити і відібрати саме ті операції, які найбільш доступні для проведення в умовах школи та домашніх господарств самих дітей. Виконати, по можливості, найбільш точні розрахунки за кожною наміченою операцією. Ці розрахунки повинні бути настільки ґрунтовними, щоб їх можна було взяти як проєкт, як план практичного проведення наміченого заходу);

- проєкт вноситься на обговорення класу і затверджується ним;

- реалізація, практичне здійснення, перевірка, контроль і критика виконаної роботи [1].

ФОРМУВАННЯ ІНФОРМАЦІЙНОЇ КУЛЬТУРИ МАЙБУТНІХ ІНЖЕНЕРІВ-ПЕДАГОГІВ У КУРСІ “УКРАЇНСЬКА МОВА (ЗА ПРОФЕСІЙНИМ СПРЯМУВАННЯМ)”

Висновок. Отже, культура сільськогосподарської праці школярів є одним з компонентів змісту трудової підготовки як цілісної соціально-педагогічної системи. Формування їх в учнів сільської школи пов’язане з кожним структурним елементом трудової підготовки і сприяє успішному рішенню її завдань: формування готовності до сільськогосподарської праці як якості особистості; формування громадянина суспільства і працівника, готового до виконання важливих соціально-трудова функцій у нових соціально-економічних умовах: виробничо-виконавської, виробничо-комунікативної, соціально-виробничої.

1. Авраменко О.Б. Формування в учнів культури сільськогосподарської праці. // Психолого-педагогічні проблеми сільської школи: Збірник наукових праць Уманського держав-

ного педагогічного університету імені Павла Тичини / Ред. кол.: Побірченко Н.С. (гол. ред.) та ін. – К.: Міленіум, 2004. – Вип. 12. – С. 3 – 12.

2. Журавель С.В. Формирование у старшеклассников культуры сельскохозяйственного труда в процессе опытнической работы. Автореф. дис. ... канд. пед. наук. – К., 1983. – С. 11 – 12.

3. Матушкин С.Е. Теоретические основы формирования культуры технического труда у учащихся восьмилетней школы. Автореф. дис. ... доктора пед. наук. – М., 1971. – С. 28.

4. Милерян Е.А. Психология формирования общетрудовых политехнических умений. – М.: Педагогика, 1973. – 297 с.

5. Сухомлинський В.А. Трудовое воспитание. / Изб. произвед.: в 5 т. – К.: Рад. школа, 1980. – Т.4. – С. 336.

Тетяна Мішеніна, кандидат філологічних наук, доцент кафедри української мови
Криворізького державного педагогічного університету

ФОРМУВАННЯ ІНФОРМАЦІЙНОЇ КУЛЬТУРИ МАЙБУТНІХ ІНЖЕНЕРІВ-ПЕДАГОГІВ У КУРСІ “УКРАЇНСЬКА МОВА (ЗА ПРОФЕСІЙНИМ СПРЯМУВАННЯМ)”

Формування творчої особистості інженерів-педагогів з урахуванням теорії інформаційної культури є умовою перспективи виробництва на засадах інтенсивних технологій сучасності. У статті обґрунтовуються засади формування світогляду у виробничій сфері на основі текстоцентричного принципу навчання.

Постановка проблеми. Інформаційна культура інженера-педагога конституюється на базі таких визначальних принципів, як естетика виробництва, етика спілкування людини з довкіллям, гармонійне співвідношення утилітарного й творчого (естетичного) компонентів у процесі технічного освоєння дійсності. Текстоцентричний принцип навчання сприяє підвищенню інформаційної культури, формує світогляд у виробничій сфері з урахуванням тенденцій розвитку сучасного виробництва.

Сучасний період характеризується значними дискусіями навколо нових державно-правових та освітніх явищ, які викликані будівництвом українського суспільства. Суть дискусій полягає в обміні думками про сучасну ситуацію, що підтверджує факт про те, що одним із важелів регулювання суспільних процесів є інформація.

Чисельність інформаційних потоків вимагає їх об’єктивної обробки, оцінки, що обумовлює виз-

начення критеріїв високої інформаційної культури як уміння використовувати інформаційний підхід, аналізувати інформаційну обстановку і робити інформаційні системи ефективними. Чинниками залежності рівня інформаційної культури вчені виділяють такі: інтелект особи, ерудиція, її психічний стан, умови праці та комфортна обстановка, рівень професіоналізму, інформаційний режим [2; 5, 16]. Рівень інформаційної культури особи визначається за такими критеріями: контактування з особами, які глибоко ерудовані, володіють значною кількістю інформації; виявлення інтересу до видів інформації через засоби масової комунікації; ставлення до науково-дослідницької, художньої літератури; сприймання інформаційних потоків [5, 30].

У зв’язку з цим актуальним є питання формування у студентів – майбутніх педагогів – системи знань наукових основ сучасного виробництва, враховуючи етичний та естетичний аспекти взаємодії людини з довкіллям.